

บทที่ ๓

หลักธรรมที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิสุทธิพุทธของโรงเรียน หนองแขงวิทยาคม อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๓ เป็นการศึกษาเกี่ยวหลักธรรมและกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการ จัดการเรียนรู้ของ โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม และกิจกรรมที่ใช้ประกอบหลักธรรมต่างๆ ซึ่งการที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจในหลักธรรมที่นำไปสอนในโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของครูผู้สอนและแก่ผู้เรียนนั้น จะต้องพิจารณาจากหลายปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ ด้านหลักสูตรที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนว่าสอดคล้องและเหมาะสมแก่เด็กในระดับประถมศึกษา ด้านหลักธรรมว่าเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียนหรือไม่และมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร และกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนว่ามีบทบาทในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมกับโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

เพื่อให้การศึกษาสภาพทางกายภาพของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมครอบคลุมทุกด้านผู้วิจัย จึงแบ่งประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

๓.๑.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม

โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม เป็นโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองแขง หมู่ที่ ๑, ๗ ตำบลหนองแขง อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๑๑๐ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ มีเนื้อที่ ๒๔ ไร่ เปิดสอน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ ๑ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ รวมนักเรียน ๑๓๖ คน มีข้าราชการครู ๑๖ คน นักการภารโรง ๑ คน ลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่แทนนักการภารโรง ๑ คน อาคารเรียน ๓ หลัง อาคารประกอบ ๑ หลัง หมู่บ้านในเขต บริการมีจำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองแขง หมู่ที่ ๑, ๗ บ้านหนองเต่า หมู่ที่

๓ บ้านขามป้อม หมู่ที่ ๒ บ้านห้วยม่วง หมู่ที่ ๕ บ้านขอนแก่น หมู่ที่ ๖ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตรและรับจ้างทั่วไป มีฐานะทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง การคมนาคมสะดวก*

ก) วิสัยทัศน์ (vision)

โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม จะมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการและมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการทำงานเป็นทีมยึดหลักธรรมาภิบาล มีการยอมรับตนเองและผู้อื่น เปิดกว้างให้เกิดการเรียนรู้หลากหลายอย่างมีสติสัมปชัญญะและน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน

ข) พันธกิจ (Mission)

- (๑) พัฒนาประชากรวัยรุ่นทุกคนในโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- (๒) พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพควบคุมมิปัญหาไทย เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) ประสานส่งเสริมสนับสนุนแสวงหาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพควบคุมมิปัญหาไทย

ค) เป้าประสงค์

- (๑) นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันจนจบชั้นสูงสุดอย่างมีคุณภาพและลักษณะอันพึงประสงค์
- (๒) นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ
- (๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน
- (๔) สถานศึกษามีความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ง) ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จ

จำนวนครั้งของบุคลากรได้มีการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม

- (๑) ร้อยละของบุคลากรในโรงเรียนนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

* โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, “แผนปฏิบัติการ ปีการศึกษา ๒๕๕๓”, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๓. (อค์สำเนา)

(๒) ร้อยละของนักเรียนในโรงเรียนได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลืออย่างหลากหลายเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โรงเรียนได้นำเนินการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประกันคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

(๓) ร้อยละของครูสามารถจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญร้อยละของนักเรียนได้รับการเรียนจากแหล่งการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

(๔) ร้อยละของโรงเรียนมีสื่อที่ทันสมัยเพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสะอาด น่าดู น่าอยู่ น่าเรียนปลอดภัย

(๕) ร้อยละของนักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

(๖) ร้อยละของโรงเรียนให้ความสำคัญร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จ) กลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม

(๑) กลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน

(๒) กลยุทธ์ที่ ๒ การประกันโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมนักเรียนในเขตบริการของโรงเรียนได้เข้าเรียนร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนยากจนขาดแคลนได้รับการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนทุกประเภทได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ป้องกันการออกันของนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนที่จบ ป.๖ ได้เรียนต่อ ม.๑ ทุกคน

(๓) กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

ก. การประกันคุณภาพการบริหาร พัฒนาความสามารถในการบริหารส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พัฒนาระบบการบริหารงานให้มีระบบและครบวงจร

ข. การประกันคุณภาพครู ส่งเสริมครูได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละ ๒๐ ชั่วโมง ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถทางด้าน ICT ทุกคน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามเศรษฐกิจพอเพียง

ค. การประกันคุณภาพนักเรียน เร่งรัดการอ่านออกเขียน ได้คิดเลขเป็นและให้นักเรียนมีความรู้เหมาะกับชั้นเรียน เร่งรัดและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของชาติ ส่งเสริมให้รักการอ่านและทักษะในการแสวงหาความรู้จากห้องสมุดและ

แหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมให้พัฒนาให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้และสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนด ส่งเสริมและพัฒนาให้มีสุขภาพกายที่ดี มีน้ำหนักร่างกายเกินมาตรฐาน และส่งเสริมพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี

(๔) กลยุทธ์ที่ ๔ การปฏิรูปการเรียน ประกอบด้วย ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการทำวิจัยในชั้นเรียนและโครงการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนจากการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) กลยุทธ์ที่ ๕ มุ่งสู่โรงเรียนสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการใช้และพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และห้องปฏิบัติการต่างๆ ส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการโรงเรียนให้มีความสะอาด พัฒนาและปรับปรุงด้านอาคาร สถานที่ให้มีความปลอดภัยและใช้อย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้โรงเรียนปลอดจาก อบายมุข ปลอดยาเสพติดทุกประเภทและปลอดจากเหตุทะเลาะวิวาท ส่งเสริมและป้องกันให้โรงเรียนปราศจากอุบัติเหตุและอุบัติภัยทุกประเภท

(๖) กลยุทธ์ที่ ๖ การประสานความร่วมมือ ประกอบด้วย พัฒนาและส่งเสริมระบบสภานักเรียน พัฒนาและส่งเสริมการประสานงาน การให้ความร่วมมือกับกรมการสถานศึกษา /ชุมชน /ผู้ประกอบการ /ศิษย์เก่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) / องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) / สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ (สพท.ขก.๒) / มหาวิทยาลัยขอนแก่นและอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของกรมการสถานศึกษาและ เครือข่ายผู้ประกอบการนักเรียน^๒

๓.๑.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนหนองแซงวิทยาคม

ผู้บริหารยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ครูทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำเทคนิคการบริหารแบบ PDCA คือ วางแผนแล้วลงมือปฏิบัติ ๒ เมื่อดำเนินการไปตามระยะเวลาหนึ่งจะมีการประเมินผลงานแล้วปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น โดยกำหนดการ^๓ พัฒนาคุณภาพการศึกษานักเรียนตาม ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายผลผลิตหลัก / มาตรฐานระดับสถานศึกษา โรงเรียน

^๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนหนองแซงวิทยาคม, หน้า ๗ – ๘.

^๓ PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ ๔ คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) อ้างใน http://eduserv.ku.ac.th/km/index.php?option=com_content&task. [๕ สิงหาคม ๒๕๕๗].

บ้านโนนม่วงได้กำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๒ โดยมีกิจกรรม/งาน/โครงการ และตัวชี้วัดความสำเร็จตามโครงการ ดังรายละเอียด^๔

๓.๑.๓ สถิติข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด ๑๓๖ คน และคน และจำแนกตามระดับชั้นเปิดสอน โดยแบ่งตามชั้นเรียน ดังนี้

ตารางที่ ๑ : ข้อมูลนักเรียนหนองแขงวิทยาคม ปีการศึกษา ๒๕๕๓

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาลปีที่ ๑	๔	๕	๙	๑
อนุบาลปีที่ ๒	๓	๓	๖	๑
รวมระดับก่อนประถม	๗	๘	๑๕	๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑	๒	๕	๗	๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒	๕	-	๕	๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	๕	๓	๘	๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๖	๕	๑๑	๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	๓	๕	๘	๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖	๕	๘	๑๓	๑
รวมทั้งหมด	๖๒	๓๔	๑๓๖	๑๑

๓.๑.๔ ข้อมูลครูและบุคลากร

ข้อมูลครูและบุคลากร มีดังนี้

ตารางที่ ๒ : ข้อมูลครูและบุคลากรโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา	วิชาเอก
๑	นายอาสา คัมภีรา	ผู้อำนวยการ ชำนาญการพิเศษ	ศษ.ม.	ประถมศึกษา บริหารการศึกษา

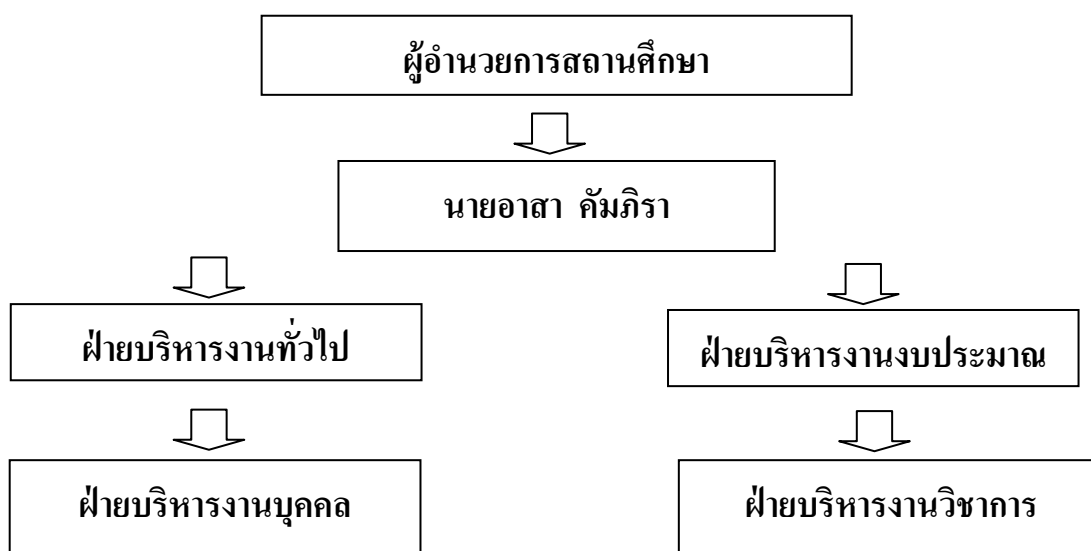
^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, หน้า ๖-๗.

๒	นายสายันต์ ขอนลัก	ครู ชำนาญการพิเศษ	ค.บ., กศ.ม.	เกษตรศาสตร์ หลัก สูตรและการสอน
๓	น.ส.อุไรวรรณ อัทภูมิ	ครู ชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	บริหารการศึกษา
๔	นางหงษ์ทอง บรรยง	ครู ชำนาญการพิเศษ	ศษ.บ.	ประถมศึกษา
๕	นายวิรพงษ์ ศรีน้ำย่อย	ครู ชำนาญการพิเศษ	ศษ.บ.	บริหารการศึกษา
๖	นายอำนาจ วิหาเดช	ครู ชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	ภาษาไทย, หลักสูตร และการสอน
๗	นายภูมิ รัตนหน	ครู ชำนาญการ	ศษ.บ.	ประถมศึกษา
๘	นายไพโรจน์ บุตรศรีสว	ครู ชำนาญการ	กศ.บ.	วิทย์ฯ (ชีวะ)
๙	นางรุจิรา ทิสี	ครู ชำนาญการ	กศ.บ.	พลศึกษา
๑๐	น.ส.สุมิตรารวรรณไพบูลย์	ครู ชำนาญการ	ค.บ.	ประถมศึกษา
๑๑	นางจันศรี ฐักิจ	ครู ชำนาญการ	ปวส.	คอมพิวเตอร์
๑๒	นางกฤณา จินดา	ครู ชำนาญการ	ศษ.บ.	ประถมศึกษา
๑๓	นางกัญญา สิมลา	ครู ชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	ภาษาอังกฤษ หลัก สูตรและการสอน
๑๔	นางเกวณีน จินดา	ครู ชำนาญการ	บธ.บ.,ปวค.	วิทยาศาสตร์ทั่วไป
๑๕	นางพรศรี ขอนลัก	ครู	ค.บ.	การบริหารทั่วไป
๑๖	นางวรรณรัตน์ พานิชย์	ครู	ปวท.	คณิตศาสตร์
๑๗	นายศักดิ์ศิริ อินทร์นาง	นักการฯ	ปวส.	โยธา
๑๘	นายนาวัน ศรีเจริญทอง	ลูกจ้างชั่วคราว	-	คอมพิวเตอร์

๓.๒ โครงสร้างและการบริหารของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมตามแนววิถีพุทธ

ในการบริหารงานของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม แต่ละฝ่ายสรุปได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓

๓.๒.๑ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ฝ่ายนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารของสถานศึกษาโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ได้แก่ (๑) นายอาสา คัมภีรา ผู้อำนวยการโรงเรียน (๒) นายวิรพงษ์ ศรีน้ำย่อย (๓) นายไพโรจน์ บุตรศรีสวย (๔) นายอำนาจ วิชาเดช (๕) นางสาวสุมิตรา สุวรรณไพบูลย์ (๖) นางสาวอุไรวรรณ อัดภูมิ (๗) นางจันทร์ ฐักิจ (๘) นางรุจิรา ทิธี และ (๙) นางเกวณีน จินดา^๕

๓.๒.๒ ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ

ฝ่ายบริหารงานประมาณโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ได้แก่ (๑) นางวรรณรัตน์ พานิษฐ์และ (๒) นางกัญติยา สิมลา

๓.๒.๓ ฝ่ายบริหารงานบุคคล

ฝ่ายบริหารงานบุคคลโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ได้แก่ (๑)นายภูมิ รัตนहन และ(๒) นางพรศรี ขอนสัก

^๕ โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, “แผนปฏิบัติการ ปีการศึกษา ๒๕๕๑”, หน้า ๖.

๓.๒.๔ ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ได้แก่ (๑) นางหงส์ทอง บรรยง (๒) นายสายันต์ ขอนสั๊ก และ (๓) นางกุลนิภา จินดา

๓.๒.๕ สภาพปัญหาและยุทธศาสตร์ในการบริหารงาน

โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม มีภารกิจด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับก่อนประถมศึกษา ๒) ระดับประถมศึกษา ๓) ระดับมัธยมศึกษา

จัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอภาคทั้งบุคคลที่มีความบกพร่องและบุคคลที่มีความสามารถพิเศษโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็นทำเป็น รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในความเป็นไทย และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตร ด้านระบบการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้บุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กระจายให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถ เพื่อไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายในและภายนอก โดยมีผลการดำเนินงานปีการศึกษา ๒๕๕๒

เพราะฉะนั้น สรุปได้ว่า การบริหารงานของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น ได้ส่งเสริมการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนของตน เพื่อให้เยาวชนเป็นคนดี คนเก่ง และรู้จักใช้ชีวิตอย่างมีความสุข โดยถือแนวทางปฏิบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และเพิ่มเติมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิชาการพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า ในการบริหารจัดการนั้น ได้ถือตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญหลักๆ คือ ด้านโครงสร้าง การบริหารงาน ระบบหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน และนักเรียน จะอย่างไรก็ตาม สถานศึกษาดังกล่าวนี้อยู่ยังพบปัญหาอีกหลายประการในการบริหารจัดการภายในโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากว่า เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านงบประมาณ ครูผู้สอน และบุคลากรที่ตรงตามสาระแต่ละวิชา จึงไม่เพียงพอ อีกทั้ง นักเรียนส่วนใหญ่ ก็เป็นเด็กในชนบท จำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือผู้ปกครอง ดังนั้น การเรียนการสอนจึงต้องบูรณาการให้เหมาะสมแก่ท้องถิ่น ส่วนการบริหารจัดการโรงเรียน มีฝ่ายสำคัญ ๔ ด้าน คือ การบริหารงานทั่วไป ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านงานวิชาการ

๓.๓ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน หนองแขงวิทยาคมวิถิพุทธมีข้อสังเกต คือ ผลจากการประเมินของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า (๑) จุดเด่นของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง น่าเชื่อถือแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง ครูมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียนมีจำนวนไม่มากทำให้จัดการเรียนการสอนได้ง่าย สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และบุคลากรมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลายท่าน (๒) จุดควรพัฒนา คือ บุคลากรไม่ครบชั้นเรียน มีงบประมาณที่จำกัดเนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก การรายวิชาซ้ำกันกับวิชาที่ครูสอน และนักเรียนขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (๓) โอกาส คือ ปัจจัยภายนอกเกื้อกูลต่อการเรียนการสอน ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลากหลาย (๔) อุปสรรค คือ ชุมชนมีรายได้ไม่มากนักนักเรียนอยู่ตามลำพังกับตายาย ชุมชนใกล้แหล่งอบายมุข เด็กย้ายเรียนบ่อย

ตารางที่ ๓ : วิเคราะห์โรงเรียนหนองแขงวิทยาคมจากผลการประเมิน^๖

จุดเด่น (Strength)	จุดควรพัฒนา (weakness)
- สถานศึกษา มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง มีบุคลิกน่าศรัทธา วางตนได้เหมาะสมเป็นที่รักของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถระดมทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง - บุคลากร มีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อ ส่งผลให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ - ผู้เรียน มีจำนวนไม่มากต่อห้อง เป็นโอกาสให้ครูสามารถดูแลได้ทั่วถึง มีสื่อเพียงพอจัดกิจกรรมได้ทั่วถึง	- สถานศึกษา มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรไม่ครบชั้นรวมชั้นสอน เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้เรียนให้ต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกกิจกรรม - ปัจจัยเรื่องโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณและการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษา ทำให้ขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและการจัดกิจกรรมที่บูรณาการได้ทุกสาระการเรียนรู้ - การจัดกระบวนการเรียนรู้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระบูรณาการภายในวิชาและข้าม

^๖ วิชัย ไชสงและคณะ, “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗) โรงเรียนหนองแขงวิทยาคมวิถิพุทธ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ”, กรุงเทพมหานคร : เอกสารรายงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๗, หน้า ๔๓-๔๔.

-สถานศึกษา ตั้งอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทางคณาจารย์ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี -บุคลากร มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลายคน สามารถนำ ความรู้และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ - ด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้โรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากปึงจัยภายนอกสถานศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นโรงเรียนแกนนำระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนแกนนำศูนย์คอมพิวเตอร์ - ชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษาเป็นปัจจัยให้สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนทรัพยากรในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ภูมิปัญญาและวิทยาการท้องถิ่น -สถานศึกษา ตั้งอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทางคณาจารย์ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ เช่น วัสดุอุปกรณ์ และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาอื่นๆอีกหลายแห่ง	วิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของท้องถิ่น - ครูจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง โดยการใช้กระบวนการกลุ่มฝึกให้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น - ชุมชน มีรายได้จำกัด ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนพัฒนา คุณภาพการศึกษาผู้ปกครองร้อยละ ๔๐ ไปทำงานต่างพื้นที่ทำให้ผู้เรียนอาศัยอยู่กับตา ยายที่สูงอายุ ขาดความอบอุ่นและดูแลไม่ทั่วถึง - ชุมชนและเยาวชน บางส่วนเล่นเกมและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาจชักจูงผู้เรียนให้หลงผิดได้ - สถานศึกษา ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง การย้ายที่เรียนของเด็กมีตลอดเวลา ตลอดจนการศึกษาในบริเวณเดียวกันทั้งเอกชน และสถานศึกษาของรัฐมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหากับเด็กในเรื่องการเรียน - ความสัมพันธ์กับชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วไป บางโอกาสการประสานงานก็ไม่ทั่วถึง มีข้อจำกัด
---	---

๓.๔ ระบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมตามแนวทางวิถีพุทธ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์ทั่วไป มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ๒ กลุ่ม คือ สอน และผู้เรียน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาหลักสูตรวิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดแผนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ ที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้และลักษณะรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครู จึงต้องนำจิตวิทยาการเรียนการสอน ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดผลมากที่สุด สำหรับการจัดออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอน จึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ ครูจะต้องมีบทบาทในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจพื้นฐานของผู้เรียนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด การบูรณาการสอน วิธีการถ่ายโอนความรู้ การจัดการเรียนรู้เหมาะสมแก่ความต้องการของผู้เรียน ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ บุคลิกภาพที่ดีของความเป็นครู รู้จักเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ให้ความรักความเมตตา เข้าใจธรรมชาติในรายวิชา การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็กให้เข้าใจง่าย^๓ สรุปบทบาทของครู จะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

๑) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน

การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง^๔ และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา อย่างจริงจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^๕

จากการศึกษา จะเห็นว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนวัยรุ่นนั้น จะดำเนินกิจกรรมได้ราบรื่นถ้าเริ่มต้นการเรียนการสอนด้วยวิธีสร้างศรัทธา นักเรียนเคยรู้สึกว่าศาสนาเป็น

^๓ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๘-๒๒๐.

^๔ สัมภาษณ์ นายอาสา คัมภีรา, ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^๕ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๑-๑๘๘.

เรื่องของการควบคุมพฤติกรรม เป็นกรอบที่คับแคบ เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่คอยห้ามปรามและ ตาหนีตีดุ ความรู้สึกเช่นนี้ จึงทำให้การเรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เป็น เรื่องผู้ใหญ่ โกลดัว ไม่อยากเรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกเลื่อมใสและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น เสียก่อน ทั้งนี้ ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ เชื่อมั่นว่าหลัก พระพุทธศาสนาเป็นความจริง ความดีจริงและความงามที่แท้จริงพระธรรมคำสั่งสอนล้วนเป็นสิ่ง ที่ปฏิบัติได้ เชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาย่อมเกิดผลที่มีคุณค่าที่แท้จริงแก่ ชีวิต และเชื่อมั่นว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนสาระความรู้ที่มีเหตุผลสามารถใช้ ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้^{๙๐}

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู

แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่ง ข่ม ยิ้มยาก แต่งกายลำสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิด ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเองสามารถใช้ภาษาสื่อ ความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้^{๙๑} และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า เขากำลังสนใจใคร่เรื่อง อะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดาดีเอง แต่ได้ฝึกหัด กิริยาวาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมี ประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่ เสมอ ครูนั่น นอกจากจะมีกิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอน ศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๙๒}

เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้ม แยมแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้รามา ช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา จากการศึกษา จะเห็นว่า บุคลิกภาพที่ดีของครู คือ บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบ และสำรวม เป็นผู้ที่มิ สุขภาพจิตใจอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของคันทหาและอารมณ์ เพราะผู้ที่มีจิตใจอิสระ ปลอดโปร่งจาก ปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้ และมีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จริง

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายอาสา คัมภีรา, ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๙๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๓-๒๓๔.

และปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดีจึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา^{๓๓}

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน

ดังที่กล่าวแล้วว่า มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป

การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกลบอ่อน เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุยกันถึงเหตุการณ์ ข่าวหรือเรื่องที่นักเรียนสนใจเกี่ยวเนื่องกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถวหนึ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา^{๓๔}

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและอุจใจ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่านักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดม

คติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำอะไรได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกระหนักใจในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบ

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุตุตสีโล , พระสอนศีลธรรมโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม , ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๒.

ความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๕๕}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป จากการศึกษา จะเห็นว่า ครูผู้สอนได้ใช้กลยุทธ์หรือวิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากชั้นอนุบาลและประถมศึกษา สภาพของชั้นเรียนไม่จำเป็นต้องตกแต่งสีสันสะดุดตา หากแต่มีความเรียบง่ายสะอาดปลอดโปร่ง ถูกสุขลักษณะก็เพียงพอแล้ว ชั้นมัธยมตอนต้น เด็กยังชอบแสดงออกทางการเล่น และศิลปะดนตรีอยู่ ดังนั้น การจัดบรรยากาศอย่างสนุกสนานก็น่าจะทำได้ ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น บรรยากาศการเรียนที่มีลักษณะเชิงวิชาการก็น่าจะเหมาะสมครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงควรเลือกจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมของระดับของนักเรียน เหมาะกับวัย และความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน เหมาะกับบทเรียนที่สอนและเหมาะกับวิธีการ ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาบรรลุตามเจตนารมณ์^{๕๖} การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๒) ถ้าสถานที่อำนวย ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามได้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ คุตตสีโล, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ์, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

(๓) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรนำนักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการเรียนรู้พระพุทธศาสนา^{๑๖}

๖) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้เป็นโครงสร้างที่ใช้เป็นแนวในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้ ระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนแต่ละช่วง มีรูปแบบที่แน่นอนและชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพรูปแบบนั้นๆ สามารถสรุปได้ ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของประเทศชาติ ที่จะต้องใช้สิ่งที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมไทยเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม หลักสูตรได้ออกแบบให้สอนเน้นความคิดรวบยอดคือ ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดยการสร้างศรัทธาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความศรัทธาต่อ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อเป้าหมายในการสร้างศรัทธาของผู้เรียนที่มีต่อพระรัตนตรัย การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จึงควรโยงสาระการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนาจากการศึกษา จะเห็นว่าพระสอนศีลธรรมได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม ดังนี้

(๑) คำถามหรือแบบฝึกเมื่อครูสอนพระพุทธศาสนาควรเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้นักเรียนคิดได้กว้างขวาง และหลากหลาย ไม่ควรเป็นเรื่องที่มีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียว

(๒) ส่งเสริมกรณีศึกษาให้สามารถค้นพบวิธีแก้ปัญหา กรณีพบทางออกของชีวิตด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดแบบขลุ่ย คือ โยนิโสมนสิการ

(๓) ฝึกการใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้มากโดยศึกษามาจากภาพแวดล้อมที่กว้างขวางด้วยบริบทที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจ ถึงหัวใจพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นหนทางในการหล่อหลอมความเป็นไทย

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ , ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุตุตสีโล, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๗) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เสนอแนะ

วิธีการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาการศึกษาที่แท้ ย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต วิธีชีวิตมนุษย์ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง มีทุกข์ มีความสมหวัง ผิดหวังเป็นธรรมดา นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีทางของชีวิตที่สัมพันธ์กับวิธีการศึกษา เมื่อนำขั้นตอนดังกล่าวมาจัดเป็นแผนการสอน จัดเป็นขั้นตอนการสอน ได้แก่

(๑) **ขั้นสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียน** ประกอบด้วย ครูใช้ช่วงเวลานึ่งก่อนทดลองสอนในการเตรียมตัวครู เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ครูแสดงความรักและความเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้ง ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน และเร้าใจให้นักเรียนให้ความสำคัญของบทเรียน โดยครูเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง พร้อมทั้งแนะนำหลักการปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและแก้ปัญหาหลายๆ ทาง

(๒) **ขั้นสอน** ครูหรือนักเรียนนำเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง และหลักการปฏิบัติตนโดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและการแก้ปัญหาหลายๆ ทาง คือ ฝึกทักษะการแสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ นักเรียน ฝึกสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อประเมินค่า แนวทางแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยใช้วิธีคิดหลายๆ วิธี (โยนิโสมนสิการ)^{๙๕} จากการศึกษา จะพบว่า ได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. การเผชิญชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องได้ผ่านพบผู้คน สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์มากมายหลายแบบ คนทุกวัยต้องเผชิญกับความสับสน ความเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญนั้น

๒. การผจญความสับสนและซับซ้อนของประสบการณ์ที่บุคคลได้ผ่านพบทำให้เกิดเงื่อนไขและปัญหา เขาต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้ แก้ไขปัญหาด้วยความพร้อมทุกด้าน มีวิธีการผจญสถานการณ์ที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม และมีหลักการ

๓. การผสมผสาน ชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อน และหลากหลายย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผลและนำไปสู่ความวัฒนา เพราะเมื่อใดกลไกและองค์ประกอบของชีวิตไม่กินเกลียวกัน เกิดความขัดแย้งอย่างยากที่จะแก้ไขเมื่อนั้นชีวิตจักต้องวิบัติลง มนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนความคิดความสามารถและ

^{๙๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๕๑.

วิธีการที่จะสามารถเอาชนะปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถช่วยให้มนุษย์เอาชนะปัญหาได้การศึกษา จึงเป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยแท้กระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์^{๒๐}

ทั้งนี้ หลักธรรมมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาการ เรียนรู้ อย่าง เป็นที่น่าพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการของกิจกรรมการสอนนี้มี ๔ ขั้นตอนได้แก่ (๑) การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ (๒) การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้ และคุณค่าเทียม (๓) การเลือกและการตัดสินใจ (๔) การฝึกปฏิบัติจากการศึกษา

สรุปความได้ว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาพุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปใน เนื้อหาของการเรียนการสอน ตลอดจนหลักธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จะเป็นผู้ที่มิบทบาทในการดำเนินการทั้งหมดแก่ผู้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้วย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจา และความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เยาวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และรู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทางศีลธรรมและทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความเดือดร้อนมาสู่ตนและสถานศึกษา

๓.๕ กิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ตามแนววิถีพุทธ

ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนใน โรงเรียนหนองแขงวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า ครูและนักเรียนได้นำหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาในพระพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในกิจวัตรประจำวัน ทั้งในและนอกห้องเรียน พร้อมด้วยปัจจัยทางสังคม คือ ปรโตโมหะ หรือกัลยาณมิตร ประกอบด้วย พ่อแม่ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด รวมทั้งสื่อ

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ์, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

การเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นผู้นำทาง กล่อมเกล้าให้เด็ก เกิดการพัฒนาตนเองอย่างครบถ้วน กลายเป็นผู้เจริญพร้อมทั้งกาย จิต และปัญญา^{๒๑}

นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่า การจัดกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย สามารถทำได้หลากหลาย รูปแบบขึ้นอยู่กับแนวทางความสนใจ และความชำนาญของสถานศึกษานั้นๆ สถานศึกษา ได้ใช้หลักไตรสิกขาเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชน ดังต่อไปนี้

๑) อริสติกศึกษา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จนบุคคลมีความประพฤติที่ดี มีวินัย มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี เป็นพื้นฐานการสร้างคุณภาพจิตที่ดี กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคุณธรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ การเล่นอย่างมีกติกา รวมไปถึงการนั่งล้อมวงสนทนา พูดคุยกันถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในและนอกห้องเรียน^{๒๒}

๒) อริจิตศึกษา คือการศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวาจา สัมมาสมาธิ และสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางคุณธรรม คุณภาพจิต และสมาธิ กิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน ในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคุณธรรม การแสดงบทบาทสมมุติการประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีใจจดจ่อ มีสมาธิและการเล่นอย่างมีกติกา^{๒๓}

๓) อริปัญญาศึกษา คือ การศึกษาด้าน หรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิด สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางปัญญา มีจิตผ่องใส เบิกบานไร้ทุกข์ หลุดจากความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ อิศรเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง กระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับเด็กด้านนี้ คือ กิจกรรมมีขั้นตอนที่เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง เช่น การปลูกผักการทำอาหาร การงานศิลปะประดิษฐ์ ที่ต้องทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการฝึกการแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม^{๒๔}

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูปรัชิตสารวิมล ภูศรีฤทธิ , ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองแขง, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุศลศิริโส , พระสอนศีลธรรมโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม , ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๒๓} สัมภาษณ์ , เด็กหญิง เสาวลัก รามพัทธ์ , นักเรียนโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

^{๒๔} สัมภาษณ์ , เด็กชาย พลวุฒิ กุลวิเศษ , นักเรียนโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

กิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เยาวชนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง เพื่อให้เกิดความเจริญในการเรียนการศึกษาและความประพฤติที่เหมาะสมแก่วัยของตน เช่น มีความเคารพและเชื่อฟังผู้ปกครอง คุณครูในสถานศึกษารักใคร่เพื่อนๆ ที่เรียนด้วยกัน ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยจิตอาสา รู้โทษของสิ่งเสพติดและอยู่ห่างไกล ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ตั้งใจเรียนไม่หนีเรียน เหล่านี้ เป็นคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่นักเรียนพึงปฏิบัติทั้งสิ้น เพราะทำให้เจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อม

๓.๖.๑ กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ยกตัวอย่างกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนหนองแซงวิทยาคม เพียงแค่ เพื่อความชัดเจนของงานวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

หรือการเข้าค่ายคุณธรรม มีวัตถุประสงค์สำคัญในการเข้าค่าย มีขั้นตอนต่างๆ โดยสังเขป^{๒๕} โดยครูและผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว มี ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ความคาดหวังต่อตนเอง ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา เป็นคนดีมีคุณธรรมดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

๒) ความคาดหวังต่อผู้อื่นมีบิดามารดาและเพื่อน ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนได้

๓) ความคาดหวังต่อสถาบันโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยันอดทน กตัญญูต่อสถาบันโรงเรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ได้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เข้าค่ายพุทธบุตร ได้แก่ การรู้จักไหว้บิดามารดาและบุคคลที่มีอายุมากกว่าตนเอง การรู้จักไหว้บุคคลผู้มีอายุเสมอกัน การรู้จักรับไหว้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า การรู้จักวิธีประเคนของพระภิกษุ การมีมารยาทในการเขียนเทียน มารยาทในที่ชุมนุมชน มารยาทในการพูดกับผู้อาวุโส การเป็นผู้มีกิริยามารยาท ย่อมก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ปฏิบัติส่งผลให้เป็นคนมีเสน่ห์ อ่อนน้อมถ่อมตน ใครพบเห็นก็เอ็นดู รักใคร่นับถือ ให้เกียรติ อันเป็นเหตุให้คนในสังคมมีความเคารพต่อกันและกัน มีความเรียบร้อย เกิดสันติสุขร่วมกัน^{๒๖}

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ , ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุตุตสิโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมของค่ายอบรมคุณธรรมพุทธบุตรรวมใจ^{๒๗} ผลที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้เยาวชนตระหนักถึงพระคุณของบิดามารดาและครูอาจารย์ เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้ เยาวชนได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยได้อย่างภาคภูมิใจ เยาวชนมีสมาธิสงบมั่นมากยิ่งขึ้น และเห็นโทษของสิ่งเสพติดอบายมุขและนำตนให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด อบายมุข พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งความสามัคคีและมีบทบาทด้านศีลธรรม

โครงการนี้ จึงเป็นการปลูกฝังเยาวชนทางด้านจิตใจ โดยให้มีความคิดอาศัยธรรมะในขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นธรรมะที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น หิริ คือความละอาย ความละอายที่จะกระทำความบาป บาปหมายถึงสิ่งที่ไม่ดีทุกอย่างไม่ว่าในที่ต่อหน้าและลับหลัง และไม่ละอายที่จะกระทำความบุญทุกอย่าง บุญหมายถึงสิ่งที่ดีงามทุกอย่าง สิ่งที่ถูกจารีตประเพณีอันดีงามของบ้านเมืองก็จัดว่าเป็นบุญและโศดัดปะ คือความเกรงกลัว ความเกรงกลัวต่อผลแห่งบาปที่จะได้รับเมื่อทำบาป และความยินดีต่อผลแห่งบุญที่จะได้รับในเมื่อทำบุญคือสิ่งที่ดี สิ่งที่ดีสังคมยอมรับว่าถูกจารีตประเพณี และเพื่อที่จะแก้ปัญหาหาเสพติดให้หมดไปจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ คือการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชนเป็นอันดับแรก เพราะเยาวชนนั้นถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญที่สุด ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ก) วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าความรักของพ่อแม่และครูอาจารย์
- ๒) เพื่อส่งเสริมการศึกษาและให้เยาวชนได้รับประโยชน์จากการเข้าค่าย

อบรม

- ๓) เพื่อให้เยาวชนมีระเบียบวินัย ศีลธรรม จริยธรรม และความสามัคคี
- ๔) เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนห่างไกลจากสิ่งเสพติดและอบายมุข
- ๕) เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลัก

ศีลธรรมอันดีงามในทางพระพุทธศาสนา

- ๖) เพื่อให้เยาวชนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เอง

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุศุดสีโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๓) เพื่อให้เยาวชนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักแยกแยะความดี ความชั่วออกจากกันได้

ข) กลุ่มเป้าหมาย

ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๐๐ คน

ลักษณะของการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร

นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการต้องอยู่พักแรมรวม ๓ วัน โดยมีคณะกรรมการ รับผิดชอบ คือ คณะครูอาจารย์ที่ทางโรงเรียนแต่งตั้ง ไม่จำกัดเพศ แต่กำหนดอายุ และจัดที่พักเป็น สักส่วน คณะพระวิทยากรหรือพระพี่เลี้ยงที่มาจากศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น มีพระมหารุ่งเรือง รักจิตธัมโม เป็นผู้รับผิดชอบการอบรมตลอดโครงการนี้

ค) ลักษณะการฝึกอบรม

เข้าค่ายพักแรมเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมร่วมกัน การฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย อภิปราย สนทนา ตอบปัญหากิจกรรมกลุ่ม ทำวัตรเช้า เย็น สมาธิภาวนา บริหาร กาย บริหารจิต ธรรมจากสื่อ

ง) วิธีการดำเนินการอบรม

ติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนกลางและส่วนภูมิภาคติดต่อ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัดได้รับทราบ ประชุมกำหนดวัน เวลา เดือน ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในโครงการ จัดตารางอบรมและเตรียมสถานที่ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการ อบรม

จ) หลักสูตรและแนวการสอน

๑) **ภาควิชาการ** ประกอบด้วย วิชาศีลธรรมและจริยธรรม วิชาศาสนพิธี วิชา พุทธประวัติ วิชาวัฒนธรรมไทย วิชามารยาทไทย หน้าที่ของชาวพุทธ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของชาติ การเป็น ศาสนิกชนที่ดีของศาสนา การมีระเบียบวินัย การเจริญจิตภาวนา ความรับผิดชอบ การพัฒนา ตนเอง อบายมุข ๖ และคุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จ^{๒๔}

๒) ภาคปฏิบัติ

ทำวัตรสวดมนต์ เช้า – เย็น ฝึกเดินจงกรม นั่งสมาธิ แผ่เมตตาฝึกมารยาทไทย ฝึกวาดศิลป์

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุตุตสีโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๓) ภาคกิจกรรม

ระยะเวลาเตรียมการฝึกอบรม การฝึกอบรม คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย เตรียมสถานที่ บุคคล อุปกรณ์ในพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ กติกาในการเข้าค่ายพุทธบุตร พิธีแสงเทียนแสงธรรม พิธีขอมาบวชครู กิจกรรมการเรียนรู้มาตรฐาน กิจกรรมธรรมนันทนาการ ตามความเหมาะสม กิจกรรมรักเพื่อน กิจกรรมรักในหลวง กิจกรรมรักความสะอาด

๑. งบประมาณ

งบประมาณจากสถานศึกษานั้นๆ หรือหน่วยงานนั้นๆ งบประมาณที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

๒. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เยาวชนตระหนักถึงพระคุณของบิดามารดาและครูอาจารย์ เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้ เยาวชนได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยได้อย่างภาคภูมิใจ เยาวชนมีสมาธิสงบมั่นคงมากยิ่งขึ้น และเห็นโทษของสิ่งเสพติดอบายมุขและนำตนให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดอบายมุข พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งความสามัคคีและมีบทบาทด้านศีลธรรม

๓. ประโยชน์ที่ได้จากการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม

ในการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธธรรมนั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นมากมายแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้^{๒๕}

๔. ประโยชน์เกิดแก่นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียนอันเกิดจากการฝึกอบรม มีโอกาสฝึกฝนพัฒนาตน รู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับคนหมู่มากได้ มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้หลักธรรมแล้วสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยได้ มีโอกาสฝึกฝน สัมผัสสร้างคุณงามความดีให้แก่ตนเอง ได้ลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอบายมุขยาเสพติด ได้สร้างความสมัครสมานสามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล และมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ได้โอกาสปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ กุตุตสีโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๓.๖.๒ กิจกรรมด้านอื่นๆ ของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม

นอกจากกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมแล้ว โรงเรียนยังจัดกิจกรรมเพื่อเสริมเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โดยที่สอดคล้องกับหลักสูตร และ กิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้ง สถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา^{๑๑} โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้ มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน เพื่อใกล้ชิดศาสนา มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตาเพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่น ๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียนเพื่อพัฒนาสมาธิ^{๑๒} มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ มีกิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา^{๑๓}) ประจำวันเพื่อให้อยู่เป็น มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิดดี ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อพัฒนาศีล และระเบียบวินัย ด้วยปัญญา

ไหว้บิดามารดาและบุคคลที่มีอายุมากกว่าตนเอง การรู้จักไหว้บุคคลผู้มีอายุเสมอกัน การรู้จักรับไหว้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า การรู้จักวิธีประเคนของพระภิกษุ การมีมารยาทในการเขียน เทียน มารยาทในที่ชุมนุมชน มารยาทในการพูดกับผู้อาวุโส การเป็นผู้มีกิริยามารยาท ย่อมก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ปฏิบัติส่งผลให้เป็นคนมีเสน่ห์ อ่อนน้อมถ่อมตน ใครพบ

๑) ประโยชน์เกิดแก่พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน

นักเรียนมีจิตสำนึกตระหนักในพระคุณของพ่อแม่ และครูอาจารย์ มีความกล้าหาญทางจริยธรรมจักสามารถตอบแทนพระคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์ได้ จักไม่แสดง

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายอาสา คัมภีรา, ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายอาสา คัมภีรา, ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสารวิมล ภูศรีฤทธิ์ , ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหนองแขง, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

พฤติกรรมเกรี้ยวกราด โต้เถียง พ่อแม่ ครูอาจารย์ และท่านผู้มีพระคุณเพราะถือว่าท่านเป็นผู้มีอุปการคุณ เป็นผู้ที่มีเหตุผลในการที่จะเกิด ทำ พุศ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม จักเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่นๆ ในการที่จะทำความดี และมีจิตสำนึกในเรื่องบาปบุญคุณโทษต่อผู้มีอุปการคุณ^{๓๓}

๒) ประโยชน์เกิดแก่นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียนอันเกิดจากการฝึกอบรม มีโอกาสฝึกฝนพัฒนาตน รู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับคนหมู่มากได้^{๓๔} มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้หลักธรรมแล้วสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น^{๓๕} สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยได้ มีโอกาสฝึกฝน ตั้งสมสร้างคุณงามความดีให้แก่ตนเอง ได้ลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอบายมุขยาเสพติด ได้สร้างความสมัครสมานสามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล และมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ได้โอกาสปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี^{๓๖}

๓) ประโยชน์เกิดแก่พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน

นักเรียนมีจิตสำนึกตระหนักในพระคุณของพ่อแม่ และครูอาจารย์ มีความกล้าหาญทางจริยธรรมจักสามารถตอบแทนพระคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์ได้ จักไม่แสดงพฤติกรรมเกรี้ยวกราด โต้เถียง พ่อแม่ ครูอาจารย์ และท่านผู้มีพระคุณเพราะถือว่าท่านเป็นผู้มีอุปการคุณ^{๓๗} เป็นผู้ที่มีเหตุผลในการที่จะเกิด ทำ พุศ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม จักเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่นๆ ในการที่จะทำความดี และมีจิตสำนึกในเรื่องบาปบุญคุณโทษต่อผู้มีอุปการคุณ^{๓๘}

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ คุณุตตสีโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๔} สัมภาษณ์ เด็กชายอานนท์ มุลธรรมมา, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๕} สัมภาษณ์ เด็กชายเกียรติศักดิ์ เขียวดำ, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๖} สัมภาษณ์ เด็กหญิงดวงกมล ทายงค์, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางหงษ์ทอง บรรยง, ครูโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายวิรพงษ์ ศรีน้ำย่อย, ครูโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระไพฑูริย์ คุณุตตสีโล, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๔) ประโยชน์เกิดแก่ประเทศชาติ

นักเรียนได้รู้และตระหนักในความเป็นพลเมืองของชาติไทย^{๔๐} รวมทั้งได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยอย่างถูกต้องสามารถรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยต่อไปได้อย่างถูกต้อง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคน มิใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ตกเป็นทาสยาเสพติด อบายมุขการพนัน อันเป็นเหตุบั่นทอนความมั่นคงของชาติ ไม่ประพฤติผิดกฎหมาย จารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทย สามารถปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์^{๔๑} สามารถดำรง รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และยอมสละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อปกป้องรักษาอธิปไตยของชาติไว้

๕) ประโยชน์เกิดแก่พระพุทธศาสนา

นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพุทธศาสนา^{๔๒} มีความเข้าใจในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง ไม่เป็นคนหลงมกมาย ไร้เหตุผล เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ไม่หวั่นไหว สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนทั้งหลาย^{๔๓}

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรย่อมได้รับผลดีในการปฏิบัติตนเพื่อลดปัญหาความเครียดได้ดังนี้

๑) ทำให้ตนเป็นคนมีความมั่นคงในอารมณ์มากยิ่งขึ้น^{๔๔} และใจเย็นลงไม่ฉุนเฉียวหรือเอาแต่ใจตนเอง จนทำให้จิตใจเกิดความเครียดเนื่องจากการเรียน^{๔๕}

๒) ทำให้ลดความตึงเครียดด้านจิตใจที่มุ่งมั่นเรียนอย่างเดียวจนไม่สนใจต่อบุคคลแวดล้อม หรือมีโลกส่วนตัวค่อนข้างสูง^{๔๖}

๓) ทำให้ปรับตัวเข้ากับบุคคลแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น ทั้งคุณครู พระพี่เลี้ยง ผู้ปกครองและเพื่อนๆ ในโรงเรียน^{๔๗}

^{๔๐} สัมภาษณ์ เด็กชายชนะชัย บุตรศิริ, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๑} สัมภาษณ์ เด็กชายโอเล่ วงฤทธิ์, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๒} สัมภาษณ์ เด็กหญิงวรัญญา นิลพาย, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๓} สัมภาษณ์ เด็กชายมนัส ศรีช้าง, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๔} สัมภาษณ์ เด็กชายทวิศักดิ์ สุภิรี, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๕} สัมภาษณ์ เด็กหญิงนริศรา สวัสดิ์โพธิ์, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๖} สัมภาษณ์ เด็กหญิงปภาณันท์ มณีแฮด, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

๔) มีสมาธิในการเรียนมากกว่าเดิม ^{๔๘} และมีความคิดใหม่ๆ เกิดขึ้น เพราะจิตใจปลอดโปร่งโล่งเย็น ไม่วิตก ไม่กังวล ไม่เครียด^{๔๙}

ในกรณีการเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรมจริยธรรมนี้ ผู้วิจัย มีข้อสังเกตดังนี้

ก) เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นคนดีของครอบครัวประเทศชาติ คือ มีอุปนิสัยอ่อนโยน เคารพและให้เกียรติเพื่อนๆ ครู และคนอื่นได้ดีกว่าเดิม เพราะพฤติกรรมในทางไม่พึงประสงค์ถูกละลายด้วยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหลายวิธี

ข) เป็นการปรับเปลี่ยนด้านอารมณ์ คือ จากที่เคยเป็นคนก้าวร้าวมักใช้ความรุนแรง ก็เป็นคนมีจิตเมตตา รู้จักรักใคร่เพื่อนๆ ไม่ทะเลาะวิวาท ไม่โกรธง่าย ใจเย็นลงมาก เพราะนักเรียนไม่เครียดทางจิตใจ

ค) เป็นการปรับเปลี่ยนด้านสังคม คือ ทำให้ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ดี ไม่เอาแต่ใจของตนเอง มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ไม่วิตกกังวลหรือหวาดระแวงคนอื่นจนเกินเหตุอันจะนำมาซึ่งความเครียด

ง) เป็นการปรับเปลี่ยนด้านปัญญาหรือความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่นักเรียนจะต้องกล้าเผชิญ และไม่ตกเป็นทาสของความเครียดทางจิตใจ

สรุปว่า กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในค่ายพุทธบุตร เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ เจริญภาวนา เดินจงกรม เรียนรู้พุทธประวัติ หลักธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ศาสนพิธี มารยาทไทย กิจกรรมรักเพื่อน กิจกรรมรักบิดามารดา กิจกรรมรักในหลวง รักประเทศชาติ กิจกรรมเรียนรู้พุทธประวัติ ทำให้นักเรียนได้ทราบพุทธประวัติ กิจกรรมเรียนรู้หลักธรรม นักเรียนสามารถเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เรื่อง เบญจศีล ไม่ทำร้ายสัตว์หรือมนุษย์ด้วยกัน ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน

๓.๖ สรุปหลักธรรมและกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคมตามแนววิถีพุทธ

สรุปได้ว่า นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ เช่น ระลึกถึงพุทธคุณเป็นสรณะ อันประเสริฐด้วยการไหว้พระรับศีลและสมาทานตนพุทธมามกะจากพระสงฆ์ นักเรียนได้ปฏิบัติ

^{๔๘} สัมภาษณ์ เด็กหญิงรัชดาภรณ์ ฤทธิสาร, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๔๙} สัมภาษณ์ เด็กหญิงภรณ์นภา เรือนทอง, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๕๐} สัมภาษณ์ เด็กหญิงอรุณทิพย์ หวานหอม, นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแขง, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๔.

ตนตามหลัก พุทธคุณ ๓ เช่น ประพฤติดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ นักเรียนปฏิบัติตนตามหลัก บุญกิริยาวัตถุ ๓ เช่น รู้จักให้ทาน รู้จักมีระเบียบวินัยหรือศีลในตนเอง นักเรียนปฏิบัติตนตามหลัก ไตรสิกขา ๓ เช่น รู้จักปฏิบัติตนอยู่ในวินัยหรือกติกาของโรงเรียน รู้จักมีจิตใจมุ่งมั่นคงในการศึกษา รู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต อริยสัจ ๔ เช่น รู้จักเหตุของปัญหา รู้วิธีแก้ปัญหา เป็นต้น ศรัทธา ๔ รู้จักเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม เป็นต้น อบายมุข ๔ เช่น รู้จักเว้นจากการเล่นพนัน การดื่มสุรา พรหมวิหาร ๔ เช่น รู้จักให้อภัยแก่เพื่อนๆ เมื่อทำผิด รู้จักรักเมตตาต่อเพื่อนในโรงเรียน เบญจศีล (ศีล ๕) เช่น ไม่ทำร้ายเพื่อนๆ ทั้งทางกายและทาง ความกตัญญูคุณทวดที่ ทั้งต่อผู้ปกครองและครูบา อาจารย์

เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมอันพึง ประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับ สังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษา รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและ ทางความคิด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูคุณทวดที่ต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มี จิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่หรือซึ่งซึม มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่นนอกจากนั้น ยังพบว่า นักเรียนมีมารยาทเรียบร้อยดีงาม แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสเพลให้โทษ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่ม สิ่งมีนเมา ลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนันฟุตบอล ล หวย สิ่งผิดกฎหมายต่างๆ อัน เป็นเหตุให้นักเรียนจะต้องเสื่อมทรัพย์ เสื่อมสุขภาพ ไม่มีผู้นับถือ ถูกดูหมิ่นจากผู้อื่นและสังคม

ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะได้ศึกษาผลของการใช้หลักธรรมและจัดกิจกรรมในกระบวนการ จัดการเรียนการสอนของโรงเรียนหนองแซงวิทยาคม ตามแนววิถีพุทธ อำเภอบ้านแฮด จังหวัด ขอนแก่น เป็นลำดับต่อไป